

UDK 343
Ba201

Inese Baikovska

**KRIMINĀLPROCESA ATJAUNOŠANAS SAKARĀ AR JAUNATKLĀTIEM
APSTĀKĻIEM PROBLEMĀTIKA**

Sērija "Tiesību zinātņu bibliotēka" Nr. 40

Monogrāfiju izdošanai rekomendējis Biznesa augstskolas *Turība* Biznesa tehnoloģiju institūts. Zinātniskās padomes sēdes protokols Nr. 2/2020 (11.11.2020.).

Recenzenti

Dr.iur., profesors **Vitolds Zahars**, Daugavpils Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Tiesību zinātņu katedras vadītājs, *Latvija*

Dr.iur., docents **Juris Juriss**, Ģenerālprokuratūras prokurors, *Latvija*

Dr.iur., docents **Vladas Tumulavičius**, General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania, *Lietuva*

ISBN 978-9934-543-28-9

© SIA "Biznesa augstskola *Turība*", 2021, 337 lpp.

© Baikovska I., 2021

Izdevējs "Biznesa augstskola *Turība*"

E-pasts: izdevnieciba@turiba.lv

Iespiests SIA "Drukātava"

Anotācija

Monogrāfijā tiek pētīts tiesību institūts – kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, šī tiesību institūta izcelsme Latvijas kriminālprocesuālajā regulējumā, tā tiesiskā regulējuma attīstība, pilnveide un problemātika, kā arī institūta tiesiskā regulējuma piemērošanas praksē aktuālie jautājumi.

Pētījuma mērķis: padziļināti izpētot kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem kriminālprocesuālo regulējumu, atklāt problēmjaudājumus un apzināt tiesiskā regulējuma nepilnības, izstrādāt priekšlikumus kriminālprocesuālā regulējuma pilnveidošanai.

Autore ir veikusi šī tiesību institūta kriminālprocesuālā regulējuma salīdzinošo analīzi, salīdzinot Latvijā noteikto kriminālprocesuālo regulējumu ar ārvalstu – Lietuvas Republikas, Igaunijas Republikas, Vācijas Federatīvās Republikas, Šveices Konfederācijas, Francijas Republikas, Baltkrievijas Republikas, Krievijas Federācijas – tiesību aktos definēto regulējumu, kā arī tiesību pētnieku viedokļus par institūta kriminālprocesuālo regulējumu un par jēdzienu “jaunatklāti apstākļi”. Tiesību institūts aplūkots arī kā principa – tiesības uz taisnīgu tiesu – ietilpstošs elements. Pētījumā ir veikta tiesu prakses analīze, Latvijas Republikas Satversmes tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas pieņemto nolēmumu un pamatojumu izpēte, kā arī analizēti tiesību pētnieku viedokļi.

Autores izdarītie secinājumi un izteiktās atziņas palīdzēs paplašināt šī tiesību institūta izpratni gan tiesību zinātnes studentiem, gan juridiskās specialitātes praktiķiem. Pamatojoties uz pētījuma gaitā izstrādātajām teorētiskajām atziņām, ir izteikti ierosinājumi konkrētu problēmu tiesiskajam risinājumam, kas var kalpot par pamatu tiesību normu tālākveidošanā kriminālprocesuālajā jomā.

Pētījumā izvirzīto uzdevumu sasniegšana ir balstīta uz zinātnisko pētniecības metožu atbilstošu atlasīšanu un piemērošanu. Ir izmantotas tādas pētniecības metodes kā vēsturiskā, salīdzināmā, analītiskā metode un tiesību normu interpretācijas metodes – gramatiskā, sistēmiskā teleoloģiskā un vēsturiskā metode.

Atslēgas vārdi: jaunatklāti apstākļi, kriminālprocesa atjaunošana, taisnīga tiesa, kriminālprocess

Annotation

The research examines the re-opening of criminal proceedings due to newly discovered circumstances, the origin of this legal institute in Latvian criminal procedure legislation, the evolution, improvement and problems of this legislation and relevant issues associated with the application of the legal framework governing this institute in practice.

The goal of the research: to carry out advanced research of the criminal procedure framework with respect to the re-opening of criminal proceedings due to newly discovered circumstances, thereby identifying issues and deficiencies of the existing criminal procedure legislation and formulate suggestions for its improvement.

The author has conducted a comparative analysis of the legal framework governing this legal institute, during which Latvian criminal procedure framework has been compared with relevant laws of other countries, such as the Republic of Lithuania, the Republic of Estonia, the Federal Republic of Germany, the Swiss Confederation, the French Republic, the Republic of Belarus and the Russian Federation, and compared opinions provided by legal scholars about the criminal procedure legislation concerned and the notion of newly discovered circumstances. This legal institute has also been viewed as an element of the principle of the right to a fair trial. For the purposes of the research, the author has analysed the applicable case-law, judgments delivered, and relevant reasoning provided by the Constitutional Court of the Republic of Latvia and the European Court of Human Rights and opinions of legal scholars.

In practical terms, the conclusions and suggestions formulated by the author for the improvement of this legal institute, will give scientific grounds for further development of laws dealing with this legal institute.

Relevant scientific research methods have been selected and applied for the achievement of the goals defined for the research. Research methods employed by the author include historical, comparative and analytical methods and methods of grammatical, systemic, teleological and historical interpretation.

Key words: newly discovered circumstances, re-opening of criminal proceedings, fair trial, criminal proceedings

Аннотация

В монографии изучается правовой институт – возобновление уголовного процесса ввиду вновь открывшихся обстоятельств, происхождение этого правового института в уголовно-процессуальном регулировании Латвии, развитие, совершенствование и проблематика соответствующего нормативного регулирования, а также актуальные вопросы, связанные с применением на практике норм, регулирующих этот институт.

Цель монографии: путем углубленного изучения уголовно-процессуальных норм, регулирующих возобновление уголовного процесса ввиду вновь открывшихся обстоятельств, определить проблемные вопросы и выявить недочеты в нормативном регулировании, а также разработать рекомендации по усовершенствованию уголовно-процессуальных норм.

Автор провела сравнительный анализ уголовно-процессуальных норм, регулирующих этот правовой институт, путем сравнения уголовно-процессуальных норм, существующих в Латвии, с нормативно-правовыми актами других стран: Литовской Республики, Эстонской Республики, Федеративной Республики Германии, Швейцарской Конфедерации, Французской Республики, Республики Беларусь и Российской Федерации, а также сравнила мнения ученых-правоведов о нормативно-процессуальном регулировании института и о понятии вновь открывшихся обстоятельств. Правовой институт рассматривается также как элемент принципа обеспечения права на справедливое судебное разбирательство. В рамках исследования проведен анализ судебной практики, изучены решения Конституционного суда Латвийской Республики и Европейского

суда по правам человека и их мотивировка, а также проанализированы мнения ученых-правоведов.

Выводы, сделанные автором, и рекомендации по усовершенствованию данного правового института с практической стороны обеспечат научно обоснованное развитие правовых норм, регулирующих данный правовой институт.

Достижение задач, выдвинутых в монографии, основано на надлежащем выборе и применении научно-исследовательских методов. Используются такие методы исследования, как исторический, сравнительный, аналитический методы, а также методы толкования норм права: грамматический, систематический, телеологический и исторический.

Ключевые слова: вновь открывшиеся обстоятельства, возобновление уголовного процесса, справедливое судебное разбирательство, уголовный процесс

Saturs

Priekšvārds	12
1. TIESĪBU INSTITŪTA – KRIMINĀLPROCESA ATJAUNOŠANA SAKARĀ AR JAUNATKLĀTIEM APSTĀKĻIEM – IZCELSME UN VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA	24
1.1. Tiesas sprieduma pārsūdzības institūta attīstības pirmsākumi.....	24
1.2. Tiesību institūts – kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, tiesību normās Latvijā un ārvalstīs, tā vēsturiskā attīstība.....	30
2. SPĒKĀ ESOŠU NOLĒMUMU KRIMINĀLPROCESĀ JAUNAS IZSKATĪŠANAS TIESISKĀ BŪTĪBA	46
2.1. Likumīgā spēkā esoša nolēmuma patiesuma prezumpcija mijiedarbībā ar tiesību uz taisnīgu tiesu principu	46
2.2. Spēkā esošu nolēmumu jaunas izskatīšanas veidi un nozīme kriminālprocesuālajā regulējumā	57
2.3. Spēkā esošu nolēmumu jauna izskatīšana – personu tiesību uz taisnīgu tiesu garantijas.....	72
3. JAUNATKLĀTU APSTĀKĻU KRIMINĀLPROCESUĀLAIS REGULĒJUMS.....	82
3.1. Jēdziena – jaunatklāti apstākļi izpratne	83
3.2. <i>Kriminālprocesa likumā</i> noteiktie jaunatklāti apstākļi.....	91
3.3. Jaunatklāti apstākļi – pamats kriminālprocesa atjaunošanai	100
3.4. Apzināti nepatiesa liecība un tās ietekme uz taisnīgu neregulējumu kriminālprocesā	118
3.5. Jaunatklātu apstākļu definējums Latvijas procesuālajos likumos	137

3.6. Jaunatklātu apstākļu definējums citu valstu kriminālprocesuālajos likumos	149
3.7. Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumu ietekme uz kriminālprocesa atjaunošanu jaunatklātu apstākļu dēļ nacionālajā līmenī.....	158
4. KRIMINĀLPROCESA ATJAUNOŠANAS SAKARĀ AR JAUNATKLĀTIEM APSTĀKĻIEM PIETEIKUMA SUBJEKTI.....	174
4.1. Jaunatklāti apstākļi kriminālprocesuālajā regulējumā – personu tiesību uz taisnīgu tiesu garantija	175
4.2. Personu tiesību garantijas iesniegt pieteikumu kriminālprocesa atjaunošanai sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem	179
4.3. Subjektu loka kriminālprocesuālais regulējums	187
4.4. Citu valstu kriminālprocesuālais regulējums pieteikuma subjektu loka noteikšanā.....	199
5. LIETU IZSKATĪŠANAS SAKARĀ AR JAUNATKLĀTIEM APSTĀKĻIEM PROCESUĀLĀ KĀRTĪBA	204
5.1. Kriminālprocesuālie termiņi lietas atjaunošanai sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem	205
5.2. Procesa jaunatklātu apstākļu izmeklēšanai tiesiskais regulējums.....	215
5.3. Lietas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem izskatīšanas procesuālā kārtība	230
5.4. Tiesu prakse par <i>Kriminālprocesa likuma</i> 62. nodaļas kārtībā izskatītajām krimināllietām	241
6. IZBEIGTA KRIMINĀLPROCESA ATJAUNOŠANAS SAKARĀ AR JAUNATKLĀTIEM APSTĀKĻIEM TIESISKIE ASPEKTI.....	253
6.1. Spēkā esošu nolēmumu jaunas izskatīšanas tiesiskais regulējums.....	254

6.2. Izbeigta kriminālprocesa atjaunošana citu valstu kriminālprocesuālajā regulējumā.....	260
6.3. Izbeigta kriminālprocesa atjaunošanas tiesiskā regulējuma pilnveidošana.....	263
Tēzes	272
SUMMARY.....	283
Pēcvārds	318
Izmantotās literatūras un avotu saraksts.....	319

Priekšvārds

Monogrāfijas “Kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem problemātika” pamatā ir ar tādu pašu nosaukumu 2020. gada 5. februārī Biznesa augstskolā *Turība* aizstāvētais promocijas darbs. Šis ir pirmais visaptverošais pētījums Latvijas tiesību sistēmā, kas sniedz ieskatu par kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem tiesisko regulējumu vēsturiskā kontekstā, kā arī tiesu praksi un problemātiku.

Tiesība kā specifiska cilvēka esamības struktūra neapšaubāmi radusies, viņam tiecoties pēc taisnības¹. Taisnīgums kā kriminālprocesa tiesiska pamatprasība ir nostiprināts kā nacionālajās, tā arī pārnacionālajās tiesību normās, tomēr šo prasību visbiežāk saista ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. pantu, kurā paredzētas personas tiesības uz taisnīgu procesu.² Patiesīgums, kā arī taisnīgums ir tiesību pamatideja – tiesības ir radījis taisnīgums kā māte, jo taisnīgums bija pirms tiesībām³. Savukārt kriminālprocesa kvalitāte mūsdienā apstākļos diezgan bieži ir atkarīga no tiesības uz taisnīgu un atklātu lietas savlaicīgas izskatīšanas nodrošināšanu neatkarīgā un objektīvā, ar likumu noteiktā tiesā⁴.

Arī tad, ja kriminālprocesā ir stājies spēkā nolēmums, kas tiek parezumēts kā nepārsūdzams, bet, ja pēc tā spēkā stāšanās atklājas kādi jauni, iepriekš nezināmi fakti, tad ikvienai kriminālprocesā

¹ Broks, J. (2004). *Tiesības filozofija. Doktrīnas, koncepcijas, diskursi*. Rīga: Biznesa augstskola *Turība*, 18. lpp.

² Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K. (2015). Taisnīgums kriminālprocesā, *Kriminālprocess Raksti 2010–2015*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 175. lpp.

³ Радбрух, Г. (2004). *Философия права*. Москва: Международные отношения, с. 61

⁴ Kaija, S. (2017). Izmeklēšanas noslēpums procesā par noziedzīgi iegūtu mantu. *SOCRATES*, 2 (8), 16 lpp. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte. Iegūts 07.04.2019. no <http://www.rsu.lv/fakultates/juridiska-fakultate/socrates>

iesaistītai personai, kuras tiesības vai likumiskās intereses tika aizskartas konkrētā kriminālprocesā, ir jābūt garantētām tiesībām uz lietas jaunu pārskatīšanu. Tas nozīmē, ka jābūt garantētām tiesībām iesniegt pieteikumu procesa uzsākšanai sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Savukārt, lai šādu procesu uzsāktu, ir jābūt tādām kriminālprocesuālajam regulējumam, kas nodrošina taisnīgu un likumīgu procedūru, ievērojot vispāratzītas cilvēktiesību normas. Cilvēktiesību nodrošināšana ir demokrātiskas valsts pamatprincips un viens no tiesiskas valsts galvenajiem elementiem, un šīm garantijām jābūt vērstām arī uz taisnīgu kriminālprocesuālo normu piemērošanu, nodrošinot ikvienai kriminālprocesā iesaistītajai personai tiesības uz taisnīgu un likumīgu nolēmumu.

Latvijas Republikas *Satversmes* 92. pants garantē ikvienas personas tiesības uz taisnīgu tiesu⁵, kas nozīmē, ka šī panta tvērumā ietilpst arī spēkā esošu nolēmumu jaunas izskatīšanas garantijas, kas paredzēta *Kriminālprocesa likuma* 62. nodaļā⁶ – kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Šis jaunatklāto apstākļu loks kriminālprocesuālajā regulējumā noteikts samērā ierobežots, lai nodrošinātu gan spēkā esoša tiesas sprieduma juridisko spēku – *res judicata* principa ievērošanu, gan personu tiesību garantijas uz taisnīgu tiesu gadījumā, ja pēc sprieduma spēkā stāšanās atklātos jauni, iepriekš nezināmi apstākļi. *Satversmes* 92. pants ietver ne vien apsūdzētā tiesības uz taisnīgu tiesu, bet arī citu personu, tostarp cietušā, tiesības uz savu tiesību un likumisko interešu aizstāvēšanu.⁷

⁵ Latvijas Republikas Satversme. Pieņemts 15.02.1922. *Latvijas Vēstnesis*, 43, 01.07.1993. Pēdējie grozījumi 04.10.2018.

⁶ Kriminālprocesa likums. Pieņemts 21.04.2005. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 74 (3232), 11.05.2005. Pēdējie grozījumi 11.06.2020.

⁷ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2002. gada 5. marta spriedums lietā Nr. 2001-10-01

Tiesību institūts “kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem” ir atsevišķa procesuāla stadija, kura praksē var tikt piemērota tikai tad, ja galīgais nolēmums krimināllietā ir jau stājies spēkā, bet vēlāk ir atklājušies tādi jauni apstākļi, kas liecina par pieņemtā nolēmuma kļūdaino raksturu. Tāpēc ir īpaši svarīgi, lai šī tiesību institūta praktiskā piemērošana darbotos nevainojami, pilnvērtīgi nodrošinot personu tiesības uz taisnīgu tiesu, kā arī taisnīgu galīgo nolēmumu.

Šajā monogrāfijā tiek pētīts tiesību institūts – kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, kā tas ieviests Latvijas kriminālprocesuālajā regulējumā, un tā tiesiskā regulējuma attīstība, pilnveide un problemātika, kā arī tiesiskā regulējuma piemērošanas praksē aktuālie jautājumi.

Pētījuma objekts ir tiesiskās attiecības kriminālprocesa atjaunošanā sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.

Pētījuma priekšmets ir kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem tiesiskais regulējums.

Pētījumā ir veikta šī tiesību institūta kriminālprocesuālā regulējuma salīdzinošā analīze, salīdzinot Latvijā noteikto kriminālprocesuālo regulējumu ar ārvalstu – Lietuvas Republikas, Igaunijas Republikas, Vācijas Federatīvās Republikas, Šveices Konfederācijas, Francijas Republikas, Baltkrievijas Republikas, Krievijas Federācijas – tiesību aktos definēto regulējumu, kā arī analizēti tiesību pētnieku viedokļi par kriminālprocesuālo jēdzienu – jaunatklāti apstākļi. Pētījumā ir veikta tiesu prakses analīze, kā arī Latvijas Republikas Satversmes tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas pieņemto nolēmumu un pamatojumu izpēte, kā arī analizēti tiesību pētnieku viedokļi.

Monogrāfijas zinātniskā novitāte

Kā pirmais aspekts ir jāmin tas, ka Latvijā par šo tiesību institūtu ir tikai dažas monogrāfijas, raksti vai atsevišķas nodaļas grāmatās (piemēram, autoru: P. Gruzīņš “Spēkā esošu nolēmumu jaunas izskatīšanas kriminālprocesuālā regulējuma attīstība pēc 1990. gada 4. maija”⁸, S. Kaija “Prokurora loma kriminālprocesa atjaunošanā jaunatklātu apstākļu dēļ”⁹, J. Jaunums “Kriminālprocesa atjaunošanas kārtība atsevišķos gadījumos neatbilst Satversmei”¹⁰, G. Kūtris “Rokasgrāmata kriminālprocesā prokuroriem”¹¹ un “Rokasgrāmata kriminālprocesā tiesnešiem”¹²). Iepriekš nav veikti visaptveroši pētījumi par kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem tiesisko regulējumu, tiesu praksi un problemātiku. Tiesu praksē kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem ir samērā reti gadījumi, bet tomēr tādi pastāv, kas liecina par to, ka krimināllietu izmeklēšanas un iztiesāšanas gaitā var tikt ieviestas tā dēvētās kļūdas, kas rezultējas ar kļūdainu nolēmumu, un vienīgais veids, kā novērst kļūdainu nolēmumu atcelšanu, ir atjaunot kriminālprocesu, pamatojoties uz jaunatklātiem apstākļiem.

⁸ Gruzīņš, P. (2015) Spēkā esošu nolēmumu jaunas izskatīšanas kriminālprocesuālā regulējuma attīstība pēc 1990. gada 4. maija, *Kriminālprocesa likumam –10. Pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 409.–418. lpp.

⁹ Kaija, S. (2016). Prokurora loma kriminālprocesa atjaunošanā jaunatklātu apstākļu dēļ. *SOCRATES*, 2 (5), Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 17.–26. lpp. Iegūts 24.02.2017. no <http://www.rsu.lv/fakultates/juridiska-fakultate/socrates>

¹⁰ Jaunums, J. (2016). Kriminālprocesa atjaunošanas kārtība atsevišķos gadījumos neatbilst Satversmei. *Jurista Vārds*, Nr. 19 (922), 10.05.2016. 29. lpp.

¹¹ Kūtris, G. (2010). *Rokasgrāmata kriminālprocesā prokuroriem*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 262. lpp.

¹² Kūtris, G. (2010). *Rokasgrāmata kriminālprocesā tiesnešiem*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 209. lpp.

Otrais aspekts saistīts ar izpēti par tiesību institūta “kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem” ieviešanu kriminālprocesuālajā regulējumā Latvijā un ārvalstīs un šā institūta tiesiskā regulējuma attīstību un pilnveidi, līdz ar to šajā ziņā sniedzot arī zināmu ieguldījumu tiesību vēsturē.

Trešais aspekts ir veiktā jaunatklātu apstākļu teorētiskā izpēte valstu nacionālajos, starptautiskajos normatīvajos regulējumos kopsakarībā ar tiesu praksi Latvijā, ārvalstīs un Eiropas Cilvēktiesību tiesā.

Savukārt ceturtais aspekts ir autores izdarītie secinājumi un izteiktie priekšlikumi par tiesību institūta – kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem pilnveidošanu, rosinot ieviest konkrētas tiesību normas vai papildināt jau esošās. Praktiskā aspektā tas dos iespēju likumdevējam ieviest zinātniski pamatotas tiesību normas.

Pētījuma teorētiskā un praktiskā nozīme

Tā izriet no tiesību institūta – kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem salīdzināmās analīzes saistībā ar līdzīgām tiesību normām citu Latvijas procesuālo likumu regulējumā, ārvalstu nacionālajos kriminālprocesuālajos regulējumos un starptautiskajos tiesību aktos noteikto regulējumu. Analizēta Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumu ietekme uz valsts nacionālo kriminālprocesuālo regulējumu un tiesvedības no jauna atsākšanas procedūru, kā arī pētīta Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumu tieša ietekme uz kriminālprocesuālā regulējuma pilnveidi. Aplūkotas un salīdzinātas dažādu valstu tiesību pētnieku juridiskajā literatūrā izteiktās “jaunatklātu apstākļu” definīcijas, kā arī viedokļi par tiesību institūta tiesisko regulējumu. Veikta tiesu prakses izpēte konkrētos

kriminālprocesos, kur lemts jautājums par lietu atjaunošanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.

Pētījuma rezultātā gūtie secinājumi var kalpot par “kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem” paplašinātas izpratnes veidošanos juridiskās specialitātes pārstāvjiem.

Pētījuma periods plašākā kontekstā aptver laika posmu no kriminālprocesa teorētiskā sākumposma – 2.–3. gadsimta, t.i., romiešu jurisprudences “zelta gadsimta” līdz mūsdienām, lai rastu priekšstatu par tiesību institūta – “kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem” vēsturisko izcelsmi, nostiprināšanu tiesību normās un attīstību. Savukārt precīzāka izpēte par šī tiesību institūta normatīvā regulējuma piemērošanas problēmjaudājumiem ir veikta, sākot no *Kriminālprocesa likuma* spēkā stāšanās brīža.

Pētījuma mērķis: padziļināti izpētīt kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem kriminālprocesuālo regulējumu, konstatēt problēmjaudājumus un, apzinot tiesiskā regulējuma nepilnības, pierādīt esošās kļūdas vai trūkumus, un izstrādāt zinātniski pamatotus priekšlikumus kriminālprocesuālā regulējuma pilnveidošanai.

Noteiktā mērķa sasniegšanai autore izvirzījusi šādus **uzdevumus:**

- 1) noskaidrot tiesību institūta – “kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem” vēsturisko izcelsmi un ieviešanu Latvijas kriminālprocesuālajā regulējumā un tā pilnveidošanu, mainoties dažādiem kriminālprocesuālajiem likumiem valstī;
- 2) izpētīt un salīdzināt spēkā esošu nolēmumu jaunas izskatīšanas veidus un to nozīmi kriminālprocesuālajā regulējumā;
- 3) noskaidrot jaunatklātu apstākļu izpratni, saturisko jēgu un to veidu definējumu kriminālprocesuālajā regulējumā Latvijā, salīdzinot to ar citu Latvijas procesuālajos likumos

noteikto regulējumu un ārvalstu kriminālprocesuālo regulējumu, kā arī izpētīt Latvijas Republikas Satversmes tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumu ietekmi uz kriminālprocesa atjaunošanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem;

- 4) noskaidrot, kādas personas var būt pieteikuma subjekti kriminālprocesa atjaunošanai sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, salīdzinot kriminālprocesuālo regulējumu Latvijā ar citās valstīs noteikto regulējumu;
- 5) izpētīt kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem procesuālo piemērošanas kārtību teorētiskā un praktiskā aspektā un salīdzināt Latvijas kriminālprocesuālo regulējumu ar ārvalstu tiesisko regulējumu;
- 6) izpētīt izbeigta kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem kriminālprocesuālo regulējumu Latvijā salīdzinājumā ar ārvalstu normatīvo regulējumu.

Izmantotās pētījuma metodes un pētījuma teorētiskā un metodoloģiskā bāze

Izvirzīto uzdevumu sasniegšana ir balstīta uz zinātnisko pētniecības metožu atbilstošu atlasīšanu un piemērošanu. Pētījumā ir izmantotas šādas zinātniskās pētniecības metodes:

- **vēsturiskā metode** izmantota, aplūkojot tiesību institūta izcelsmi un attīstību dažādos laika periodos vēsturiskās attīstības kontekstā. Vēsturiskā izpētes metode ļauj izprast normatīvā regulējuma saturu un sniegt tā raksturojumu, salīdzinot analizējamās tiesību normas dažādos sabiedrības attīstības periodos un valstu iekārtās;
- **salīdzināmā metode** izmantota, lai analizētu dažādu zinātnisko darbu autoru un tiesību pētnieku viedokļus, kā

arī pētot konkrētas tiesību normas salīdzinājumā ar citām normām līdzīgos regulējumos. Metode izmantota, salīdzinot tiesību institūtu “kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem” tiesiskā regulējuma normas ar ārvalstu – Lietuvas Republikas, Igaunijas Republikas, Vācijas Federatīvās Republikas, Šveices Konfederācijas, Francijas Republikas, Baltkrievijas Republikas, Krievijas Federācijas – šāda tiesību institūta normām un starptautiskajām normām, salīdzinātas to kopsakarības un atšķirības, lai rastu labāko risinājumu normatīvā regulējuma pilnveidošanā;

- **analītiskā metode** izmantota, lai dziļāk izpētītu, noskaidrotu un pēc tam vērtētu tiesību principu, terminu, tiesību normu saturu. Metode izmantota arī, lai analizētu tiesu nolēmumus un monogrāfijā apkopoto avotu autoru viedokļus. Šī metode dod iespēju identificēt būtiskākos problēmjautājumus konkrēto tiesību normu saturā un vērst uzmanību uz to novitāti, atbilstībām vai nepilnībām. Veicot analītisko izpēti, uz loģisku secinājumu pamata iespējams izteikt konkrētus priekšlikumus, lai varētu sasniegt pētījumā izvirzīto mērķi;
- **tiesību normu interpretācijas metodes:** gramatisko interpretācijas metodi – noskaidrojot konkrētas tiesību normas, kas definē “kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem” jēgu no tajā ietverto vārdu nozīmes un to savstarpējas sakarības viedokļa; sistēmisko interpretācijas metodi – noskaidrojot “kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem” definējuma konkrētas tiesību normas jēgu kopsakarībā ar *Kriminālprocesa likuma* citām tiesību normām, kas ietvertas

62. nodaļā un citās nodaļās, kā arī vispārējiem tiesību principiem; vēsturisko interpretācijas metodi – noskaidrojot konkrētās tiesību normas mērķi un likumdevēja gribu, ņemot vērā apstākļus, kas bijuši konkrētās interpretējamās normas rašanās pamatā, izpētot kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem regulējošo normu grozījumus, likumprojektus, izsekojot šo normu attīstības gaitai; teleoloģisko interpretācijas metodi – noskaidrojot konkrētās kriminālprocesuālās tiesību normas, kas definē “kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem” jēgu un mērķi, lai noskaidrotu, vai likumdevēja mērķis sakrīt ar tiesību normas mērķi pašreizējos apstākļos.

Pētījums balstīts uz tiesību avotiem, zinātnisko literatūru, tiesu nolēmumiem, arī statistikas datiem, pārskatiem un pētījumiem. Pētījuma empīrisko pamatu veido Latvijas un ārvalstu tiesu nolēmumi, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumi, Latvijas Republikas Augstākās tiesas un Latvijas Republikas Prokuratūras statistikas pārskati, kā arī konkrēti pirmstiesas kriminālprocesā pieņemtie nolēmumi. Apjomīgā pētījuma bāze deva iespēju iegūt plašāku priekšstatu par pētījuma objektu, tā panākot vispusīgu tiesību institūta “kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem” tiesiskā regulējuma izziņāšanu. Monogrāfijā izvērsti analizētas konkrētas krimināllietas, kuras izskatītas Latvijas Republikas Augstākajā tiesā sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, analizēti šie atsevišķie gadījumi un iemesli, kas noveduši pie kļūdaina nolēmuma, un kādi bijuši konkrētie apstākļi, kas atzīti par jaunatklātiem. Konkrēto pētāmo krimināllietu kopsakarībā ar tiesību normām pētīts jautājums par personām (subjektiem), kurām ir tiesības vērsties ar pieteikumu par lietas atjaunošanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.

Monogrāfijā analizētie jautājumi juridiskajā literatūrā vai pētījumos vienkopus līdz šim nav bijuši aplūkoti. Pētījuma gaitā iegūtās atziņas un secinājumi palīdzēs paplašināt šī tiesību institūta izpratni, un iegūtie rezultāti var kalpot par pamatu tiesību normu kriminālprocesuālajā jomā tālākveidošanā.

Monogrāfijas struktūra: sešas nodaļas ar apakšnodaļām.

Pirmajā nodaļā autore pētījusi tiesību institūta “kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem” izcelsmi un tā vēsturisko attīstību Latvijā un ārvalstīs. Īpaši tiek pētīta šī tiesību institūta nostiprināšana kriminālprocesuālajos likumos Latvijā vēsturiskā kontekstā.

Otrajā nodaļā autore veikusi pētījumu par spēkā stājušos nolēmumu kriminālprocesā tiesiskumu, nepārsūdzamību mijiedarbībā ar principu – tiesībām uz taisnīgu tiesu un iespējamību šādu nolēmumu atcelt. Šajā nodaļā veikta salīdzinoša izpēte par spēkā stājušos nolēmumu jaunu izskatīšanu, salīdzinot divus tiesību institūtus: “kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem” un “spēkā esošu nolēmumu jauna izskatīšana sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu”. Šajā nodaļā veikta arī statistikas datu analīze par Augstākajā tiesā izskatītajām lietām saistībā ar abiem pētāmajiem tiesību institūtiem.

Trešajā nodaļā autore pētījusi “jaunatklātu apstākļu” izpratni tiesību pētnieku viedokļos, normatīvajā regulējumā Latvijā un ārvalstīs. Autore aplūkojusi jaunatklātos apstākļus, kas *Kriminālprocesa likumā* definēti kā pamats kriminālprocesa atjaunošanai. Šajā nodaļā veikts salīdzinājums *Kriminālprocesa likumā* definētajiem apstākļiem, kas var tikt atzīti kā jaunatklāti apstākļi, ar citos Latvijas procesuālajos likumos definēto un ar ārvalstu nacionālajos kriminālprocesos noteikto regulējumu. Pētītas to kopīgās un atšķirīgās iezīmes,

kā arī šo jaunatklāto apstākļu ietekme uz kriminālprocesā spēkā esošu nolēmumu. Analizēta Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumu ietekme uz kriminālprocesa atjaunošanu jaunatklātu apstākļu dēļ. Tiesību institūts aplūkots arī kā tiesību principa – tiesības uz taisnīgu tiesu – ietilpstošs elements. Pētījuma gaitā autore secinājusi, ka jaunatklātu apstākļu kriminālprocesuālais regulējums ir ar trūkumiem un neaptver visus iespējamus gadījumus, kas varētu atklāties pēc nolēmuma lietā spēkā stāšanās, un autore rosina pilnveidot tiesisko regulējumu.

Ceturtajā nodaļā tiek aplūkota tiesību principa “tiesības un taisnīgu tiesu” ietekme uz spēkā esošu nolēmumu kopsakarībā ar kriminālprocesā iesaistīto personu tiesību un likumisko interešu garantijām. Veikta izpēte par to subjektu loku, kuriem kriminālprocesuālais regulējums garantē tiesības iesniegt pieteikumu kriminālprocesa atjaunošanai sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Šajā nodaļā salīdzināts Latvijas kriminālprocesuālais regulējums ar citu valstu nacionālajās normās noteikto regulējumu, atklājot gan kopīgas, gan atšķirīgas iezīmes. Autore rosinājusi noteikt tādu kriminālprocesuālo regulējumu, lai skaidri un nepārprotami būtu definētas tās personas, kurām ir tiesības iesniegt pieteikumu par procesa uzsākšanu jaunatklātu apstākļu izmeklēšanai.

Piektajā nodaļā autore veikusi padziļinātu teorētisko un praktisko izpēti par lietu izskatīšanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem procesuālo kārtību. Šajā nodaļā dažādos kontekstos pētītas Augstākajā tiesā izskatītās lietas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, atklājot arī normatīvā regulējuma piemērošanas problemātiku, tai skaitā arī saistītu ar *Kriminālprocesa likuma* 657. panta piemērošanu, pēc normas grozījumiem, kas izdarīti pēc Satversmes tiesas 2016. gada 29. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2015-19-01. Tika atklātas normatīvā regulējuma nepilnības un izteikti priekšlikumi pilnveidot kriminālprocesuālo regulējumu.

Sestajā nodaļā veikta izpēte par izbeigta kriminālprocesa atjaunošanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem iespējamību un kriminālprocesuālo regulējumu, atklājot virkni problēmjautājumu. Salīdzināts *Kriminālprocesa likumā* definētais regulējums izbeigta kriminālprocesa atjaunošanai, pamatojoties uz no jauna atklātiem apstākļiem ar citu valstu nacionālo kriminālprocesuālo regulējumu. Šajā nodaļā pētīti dati par izbeigtiem kriminālprocesiem, kur lēmumi par to izbeigšanu ir atcelti. Konstatējot *Kriminālprocesa likumā* konkrētā regulējuma nepilnības, autore rosinājusi pilnveidot šo kriminālprocesuālo regulējumu, lai arī izbeigtu kriminālprocesu varētu atjaunot sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, dodot kriminālprocesā iesaistītajām personām, kuru tiesības vai likumiskās intereses tika aizskartas kriminālprocesā, tiesības uz taisnīgu galīgo nolēmumu.